ЦЕНТР ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА УКРАЇНИ

АНТИБІОТИКИ ЗА РЕЦЕПТОМ — ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я ПРИХОЖАН. РОЛЬ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДУХОВЕНСТВА

КИЇВ – 2024

Дорогі брати й сестри!

У Євангелії від Матфея (11:28–30) ми читаємо такі слова Господа: «Прийдіть до Мене всі втомлені та обтяжені, — і Я заспокою вас! Візьміть Моє ярмо на себе і навчіться від Мене, бо Я лагідний і покірний серцем, — і знайдете спокій воїм душам. Адже Моє ярмо любе, і Мій тягар легкий». Це вказує нам на те, що Бог через свою любов і милосердя готовий допомогти нам здолати будь-які труднощі й перепони. Відповідно, одним з найважливіших аспектів нашого духовного життя є взаємна підтримка й турбота один про одного, за прикладом, який дає нам Господь. Ми покликані дбати про ближніх, виявляючи справжню християнську любов. Адже наше служіння ближнім є не тільки вираженням нашої віри, але й свідченням для світу про силу Божої любові.

Кожен день ми маємо можливість робити добро, допомагати тим, хто цього особливо потребує, підтримувати слабких та втішати скорботних. Наша віра має виявлятися саме в наших діях, у готовності допомогти й розділити тягар з іншими. Такі добрі вчинки є для християн одним зі способів прославлення Бога і служіння Йому.

Також важливо пам'ятати про нашу власну духовну дисципліну. Регулярна молитва, читання Священного Писання, участь у Таїнствах Церкви та богослужіннях сприяють нашому духовному очищенню й зростанню та додають сили для подолання життєвих негараздів.

Наше життя — це подорож, у якій ми зустрічаємо як радощі, так і випробування. При цьому важливо не забувати, що Бог завжди поруч із нами, Він веде нас і підтримує за будь-яких обставин. Тож попри все, завжди пам’ятаймо про Його постійну присутність і любов, яка огортає нас, і тоді кожен наш день буде наповнений сенсом.

Управління медичного капеланства ПЦУ

ЗМІСТ

Антимікробні препарати – що це таке? 2

Антибіотики та антимікробні препарати – у чому різниця? 3

Значення антимікробних препаратів у сучасній діяльності людини 4

Роль антимікробних препаратів у медицині 5

Яке буде життя без антибіотиків? 5

Чому відбувається зниження ефективності антибіотиків? 6

Ризики втрати антимікробних препаратів як ефективних ліків 7

Чому поширюються мікроорганізми з антимікробною резистентністю 7

Що треба знати про призначення антибіотиків 8

Роль кожної людини у збереженні ефективності антибіотиків 10

Що сказати своїм близьким та знайомими, щоб допомогти правильно використовувати антибіотики? 11

АНТИМІКРОБНІ ПРЕПАРАТИ – ЩО ЦЕ ТАКЕ?

Антимікробні препарати — це загальна назва лікарських засобів, які використовують для профілактики й лікування інфекційних хвороб у людей, тварин і рослин.

Такими лікарськими засобами є:

антибактеріальні (антибіотики) — проти бактерій;

противірусні — проти вірусів;

антифунгальні (протигрибкові) — проти грибів;

антигельмінтні (протипаразитарні) — проти паразитів;

антипротозойні — проти найпростіших.

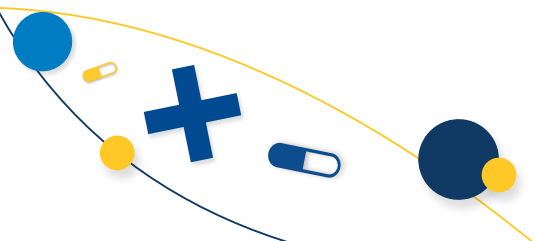
Не зважаючи на об'єднання антибіотиків, противірусних протигрибкових, антипротозойних та антигельмінтних препаратів під загальною назвою **антимікробних препаратів** — їх лікувальні ефекти та застосування не тотожне!

Кожна група препаратів була розроблена та досліджена для боротьби з певним визначеним типом **мікроорганізмів** (віруси, бактерії, гриби, найпростіші та паразити), що спричиняють інфекційні хвороби людини.

Механізм дії антимікробних препаратів передбачає вплив ліків на певну особливість будови мікроорганізма. Добре продумані антимікробні препарати, що є на полицях аптек, діють на певну унікальну «слабкість-мішень» певного мікроорганізму. Мудро підібрана «мішень» — це природня особливість будови, що притаманна певному мікроорганізму та відсутня у людини. В такому випадку ліки вибірково атакують «мішень» хвороботворного мікроорганізму завдаючи мінімального впливу на людину.

Різні типи мікроорганізмів між собою сильно відрізняються, а тому мають різні унікальні «мішені». Так, антибіотик не допоможе при боротьбі з вірусом, а протигрибковий — проти паразитів тощо.

Це знають лікарі та обов'язково враховують при призначенні лікування.

АНТИБІОТИКИ ТА АНТИМІКРОБНІ ПРЕПАРАТИ – У ЧОМУ РІЗНИЦЯ?

Слово «антибіотик» часто асоціюють з усіма антимікробними препаратами, але це неправильно. Як ми вже знаємо, бувають різні типи мікроорганізмів, з своїми принциповими відмінностями.

Антибіотики (антибактеріальні препарати) — використовують для лікування хвороб спричинених бактеріями і не підходять для лікування, коли причиною недуги є інші мікроорганізми.

Вміння розрізняти збудники інфекційних хвороб — це велике досягнення медицини та мікробіології. Часто лікар завдяки своїм знанням та досвіду за клінічними симптомами та загальним аналізом крові пацієнта може визначити, який мікроорганізм викликає хворобу: бактерія, вірус, грибок тощо. Але іноді цього недостатньо і, щоб вірно підібрати антимікробний препарат, необхідно проводити додаткові лабораторні обстеження, такі як бактеріологічні дослідження (посів), ІФА (імуноферментний аналіз), ПЛР (полімеразно-ланцюгова реакція).

! Якщо ви при ознаках застуди думаєте, що треба пропити якийсь **«антибіотик»**, то не враховуєте складність лікування людини, особливості правильної діагностики, підбір коректного та безпечного препарату – питання, що потребують тривалої підготовки. В даному випадку лікар оцінив би дійсну потребу в призначені **антимікробного препарату** (як загального класу ліків), а також визначив який тип антимікробного препарату потрібен. Можливо —противірусний препарат? Можливо — антибіотик?

Для розмірковування. Коли лікар призначає антибіотик — це завжди означає, що пацієнт лікується антимікробним препаратом. АЛЕ, не завжди при потребі антимікробних препаратів буде призначено саме антибіотик.

ЗНАЧЕННЯ АНТИМІКРОБНИХ ПРЕПАРАТІВ У СУЧАСНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Антимікробні препарати є одними з найважливіших відкриттів у медицині.

Але ці засоби навіть більше використовують у сільському господарстві – рослинництві та тваринництві.

Так само як раніше пастух беріг свою отару овець від хижих вовків, так само сучасні землероби та фермери бережуть свої поля від грибків, що нападають на їхню пшеницю, бактерій, що змушують хворіти та вмирати їхню худобу. Для цього використовують антимікробні препарати для сільськогосподарських рослин та тварин.

Історія знає занадто багато кривавих війн, що були спричинені прагматичним прагненням до збільшення володінь певного народу. Більше земель — більше їжі та ресурсів для процвітання народу. Сучасні досягнення у різних напрямках науки дозволили розвинути рослинництво та тваринництво так, що маючи найбільше населення на планеті за людську історію — ми найближче ніж колись стоїмо на порозі вирішення проблеми голоду. Менші поля дають суттєво більший урожай. Менші фермерські хазяйства — більше молока, м'яса, тощо. Це стало можливо завдяки тому, що страшні епідемії, які можливі не лише серед людей, але й серед тварин та рослин, були приборкані антимікробними препаратами. Це дозволило суттєво підвищити ефективність сільського господарства. Зараз немає загрози, що через хворобу однієї тварини у господарстві – вимре все поголів'я, а слідом, від голоду, і те місто, що їх вирощувало.

Таким чином, ефективні антимікробні препарати створюють умови для забезпечення достатніх обсягів продовольства для людей всього світу.

РОЛЬ АНТИМІКРОБНИХ ПРЕПАРАТІВ У МЕДИЦИНІ

Всі ми жахаємося, коли дізнаємося про щорічну смертність від серцево-судинних захворювань та онкології. Але ці хвороби типові для людей похилого віку та раніше не всі мали шанс дожити до «поважного» віку саме через інфекції, що викликали багато важких хвороб. Вони були причиною високої смертності, в тому числі породіль та новонароджених, спричиняли епідемії, які спустошували цілі міста. Такі прості операції, як видалення апендициту, мали високий ризик смерті через інфекційні ускладнення. Антимікробні препарати не лише дозволили нам лікувати потенційно смертельні інфекційні хвороби і таким чином збільшити тривалість життя та попереджати інвалідизацію, але й розширили наші можливості у медицині. Стали можливими такі інвазивні методи лікування, як протезування та трансплантація органів, виходжування недоношених немовлят. Хворі з сильно ослабленим імунітетом (наприклад, при лікуванні онкології), пацієнти якім проводять хірургічне втручання – це ті категорії які потребують особливого захисту від інфекції – антибіотики для профілактики.

ЯКЕ БУДЕ ЖИТТЯ БЕЗ АНТИБІОТИКІВ?

Існують фактори через які антимікробні препарати як ефективні ліки знижують свою ефективність вже зараз і можуть скоро перестати діяти взагалі.

Як зміниться світ, якщо антибіотики перестануть діяти?

- **3 з 10** випадки пневмонії завершуватимуться летально. Зараз пневмонія ефективно лікується;
- **5 з 1000 жінок** помиратимуть після пологів;
- **Менше 25%** хворих на туберкульоз мають шанс вилікуватися. Зараз лікування туберкульозу — це складний, але можливий процес, що рятує тисячі життів;
- **Ангіна, вушна інфекція, побутові рани** матимуть тяжкі наслідки в багатьох випадках. Зараз ці хвороби швидко та легко лікуються майже без наслідків;
- Значне **зниження ефективності лікування онкопатології** — призведе до ще більшої смертності від онкології;
- Розвиток інфекційних **ускладнень від хірургічних утручань**. Небезпечно буде проводити прості операції, складні операції

майже ніхто не буде ризикувати робити;

- **Захворювання, що передаються статевим шляхом**, помітно скоротять тривалість життя;
- **Скорочення виробництва в сфері сільського господарства** — поширення голоду, вартості та доступності їжі та відповідних страшних наслідків на глобальному рівні.

ЧОМУ ВІДБУВАЄТЬСЯ ЗНИЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АНТИБІОТИКІВ?

Ефективність та дієвість антимікробних препаратів зменшується через поширення мікроорганізмів у яких сформувалась антимікробна резистентність.

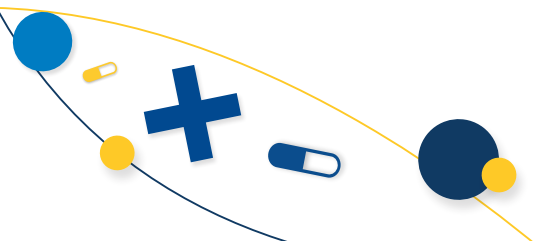
Антимікробна резистентність — це властивість мікроорганізму бути нечутливим до дії певного протимікробного препарату.

Коли такі мікроорганізми спричинюють захворювання, стандартні методи лікування стають неефективними і звичайні хвороби вже становлять загрозу для життя.

Мікроорганізми природно мають потужну здатність виживати та адаптуватися, а свої набуті механізми адаптації передавати наступним поколінням та швидко поширювати. В тому числі мікроорганізми дуже швидко вчаться протидіяти антимікробним препаратам. Коли антимікробний препарат був підібраний неправильно, недотримано режим прийому ліків, дозування, тривалість лікування — мікроорганізми не знищуються, а користуються можливістю, щоб адаптуватися і протидіяти набагато ефективніше.

Якщо стійкий до деяких антибіотиків мікроорганізми викликає хворобу, її складніше та дорожче лікувати. Якщо хворобу викликає бактерія, яка є стійкою до всіх антибіотиків, вилікувати таку хворобу може бути неможливо.

Щоб надалі мати засоби ефективно боротися з хвороботворними мікроорганізмами — маємо зберегти дієвими антимікробні препарати.

РИЗИКИ ВТРАТИ АНТИМІКРОБНИХ ПРЕПАРАТІВ ЯК ЕФЕКТИВНИХ ЛІКІВ

Останні десятиріччя антимікробна резистентність поширювалась по всій планеті. Ті країни, що на національному рівні та за свідомою підтримкою громадян почали боротися з цим — бачать суттєве зменшення поширення інфекцій з антимікробною резистентністю. Там де з антимікробною резистентністю не борються — ситуація погіршується щороку. Вже скоро у таких країнах можуть побачити всі наслідки втрати ефективності антибіотиків, що згадували раніше.

До 2050 року, за оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я, резистентні до лікарських засобів інфекції — включаючи бактеріальні, вірусні, грибкові — можуть призвести до збільшення загальної смертності на 10 мільйонів випадків в рік.

Згідно прогнозу ВООЗ, до 2050 року смертність через інфекції що мають антимікробну резистентність може стати причиною смертності від хвороб №1, обігнавши серцево-судинні хвороби та онкологію.

ЧОМУ ПОШИРЮЮТЬСЯ МІКРООРГАНІЗМИ З АНТИМІКРОБНОЮ РЕЗИСТЕНТНІСТЮ

Причини формування стійкості до антибіотиків:

- надмірне використання антибіотиків;

Ми звикли, що у випадку інфекційного захворювання можемо розраховувати на антибіотики, а тому нехтуємо профілактикою інфікування, що призводить до високого рівня захворюваності та невиправдано широкого застосування антибіотиків.

- необгрунтоване призначення;

Антибіотики діють лише на бактерії, якщо захворювання спричинене іншим мікроорганізмом, лікування не буде ефективним, але бактерії, які існують всередині нашого організму і не викликають хворобу, будуть розвивати резистентність та поширювати її.

- недотримання курсу лікування (доза, кратність, тривалість прийому);

Якщо концентрація антибіотика в організмі людини недостатня, щоб подолати мікроорганізм, він

пристосовується та розвиває резистентність. В той же час надмірна концентрація лікарського засобу, яка не відповідає віку та вазі пацієнта, призведе до його токсичної дії.

- неправильно підібраний препарат

Різні антибіотики накопичуються в різних органах людини. Якщо обраний препарат не створює достатню концентрацію саме в тому органі, де розвинувся інфекційний процес, він не вилікує хворобу, але буде сприяти розвитку стійкості у бактерій, що "сховалась" у складнодоступній для антибіотика ділянці тіла.

- надмірне використання антибіотиків у тваринництві і рибництві;

В сільському господарстві антибіотики іноді застосовують для всіх тварин з метою профілактики інфекційних хвороб замість того, щоб підтримувати відповідні санітарно-гігієнічні умови утримання тварин. Як і людям, антибіотики мають призначатися лише тваринам, що захворіли. Це призводить як до розвитку резистентності, так і до поширення антибіотиків в навколишньому середовищі через грунт та воду.

Причини поширення резистентних мікроорганізмів:

- недотримання особистої гігієни, в тому числі гігієни рук
- низький рівень санітарно-гігієнічних умов проживання
- ігнорування вакцинації
- вживання неякісних продуктів харчування
- недотримання заходів інфекційного контролю в лікарнях

ЩО ТРЕБА ЗНАТИ ПРО ПРИЗНАЧЕННЯ АНТИБІОТИКІВ

Схожі симптоми захворювань можуть викликати зовсім різні мікроорганізми. Людина без лікарської освіти не зможе визначити причину своєї хвороби або хвороби близької людини, дитини. Не знаючи точну причину хвороби — неможливо підібрати антимікробний препарат.

Антимікробний препарат діє на конкретний мікроорганізм, не на симптоми хвороби або організм людини.

Той хто хворів і вже приймав антибіотики

може вважати себе досвідченим у питаннях використання цих препаратів, але це не так. Може здатися, що антимікробні препарати всі однакові і лікарі призначають завжди однакове лікування. В Україні наявні понад 100 різних діючих речовин з антимікробною активністю. Різні виробники (різні торгові назви), комбінації, дозування, шляхи введені тощо призводять до того, що це вже тисячі різних лікарських препаратів з унікальними назвами. Препарати можуть відрізнятися за показаннями, протипоказаннями, побічними діями, дозуваннями, проникністю до різних органів, взаємодії з іншими ліками, що ви можете вживати. Все це без підготовки не можливо самостійно правильно врахувати.

Всі антимікробні препарати унікальні!

Лікар, який діагностував у пацієнта інфекційне захворювання, підбирає найкращий метод лікування, інколи антимікробний препарат не потрібен. За необхідності призначити антибіотик, лікар враховує діагноз та важкість стану, результати лабораторних досліджень, вік, вагу пацієнта, яка система органів уражена та намагається протидіяти збуднику таким чином, щоб знищити напевне, не давши шансу на адаптацію.

Використовувати антибіотики без нагляду лікаря — небезпечно!

Антибіотики та інші антимікробні препарати — є лікарськими засобами. Будь-які лікарські засоби окрім позитивних лікувальних ефектів, можуть мати побічні явища. Побічні явища від антибіотиків можуть бути різноманітними. Одні – поширені, але відносно безпечними (дискомфорт у животі, діарея), а інші – рідкісні, але небезпечні для життя (анафілаксія, псевдомембранозний коліт).

Не слід вважати антибіотики безпечними та безневинними ліками.

Законодавством в Україні заборонений продаж антибіотиків без рецепта лікаря. Якщо в аптеці вам пропонують придбати антибіотик без рецепта, то вони таким чином порушують закон. Якщо ви просите першостольника продати антибіотик без рецепта, то підштовхуєте його порушити закон. Інколи хворі починають сваритися та прямо вимагати антибіотики, інколи першостольники фінансово заохочені прийняти ваші гроші, продати антибіотик та проігнорувати відсутність рецепту. Антибіотики — це не звичайний товар, а важливі ліки, які має отримувати той, хто дійсно їх потребує. Фармацевт в аптеці не має потрібної кваліфікації передивитися поставленний лікарем діагноз, але і тому може надати додаткові рекомендації щодо застосування призначених ліківпо лікуванню (взаємодія з іншимим ліками, їжею), замінити на препарат з тією ж самою діючою речовиною.

Антибіотики — за рецептом!

РОЛЬ КОЖНОЇ ЛЮДИНИ У ЗБЕРЕЖЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ АНТИБІОТИКІВ

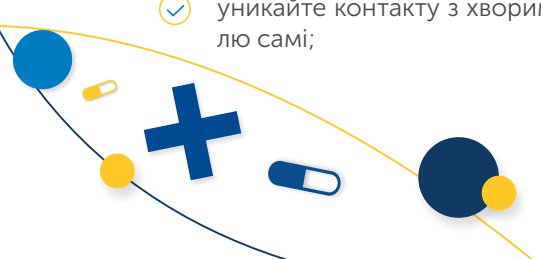
Під час хвороби може здаватись, що простіше і швидше самому купити препарат в аптеці, ніж звернутись до лікаря. Ми ніби економимо час, може навіть гроші, але у підсумку своїми вчинкам сильно шкодимо своєму здоров'ю, робимо антибіотики менш ефективними не лише для себе, але й для своїх близьких, тих хто контактував з вами та вашими стійкими бактеріями в побуті. Маємо відповідально ставитися до використання антибіотиків, свого здоров'я та здоров'я оточуючих. Стійкість до антибіотиків може попередити кожен із нас.

Прості правила:

- не займайтеся самолікуванням: приймайте лише ті антимікробні препарати, які призначив лікар
- не консультуйте друзів, родичів, знайомих щодо лікування: ніколи не діліться антибіотиками з іншими
- не переривайте лікування: завжди завершуйте курс антибіотиків, навіть якщо вам стало краще;
- не переривайте лікування: навіть якщо від ліків стало зле — зверніться до лікаря для консультації та зміни лікування;
- не продовжуйте курс лікування без відома лікаря: ніколи не використовуйте антибіотики, які залишилися після курсу;
- не намагайтеся придбати антибіотики в аптеці без рецепта лікаря: таким чином ви провокуєте фармацевта порушувати закон.

Попереджайте розвиток інфекційних захворювань, щоб зменшити застосування антибіотиків та протидіяти поширенню резистентності:

- регулярно мийте руки (після приходу з вулиці, перед прийомом їжі, під час приготування їжі, після відвідування туалету тощо);
- дотримуйтесь особистої гігієни;
- уникайте контакту з хворими людьми та дотримуйтесь етикету кашлю самі;

- робіть щеплення собі та своїм дітям відповідно до календаря профілактичних щеплень;
- слідкуйте за гігієною ротової порожнини, в тому числі регулярно проходьте профілактичні огляди у лікаря-стоматолога;
- споживайте безпечні та ретельно приготовлені продути харчування;

Тільки від нас залежить, чи буде наступна пандемія викликана бактерією, на яку не діє жоден відомий антибіотик.

ЩО СКАЗАТИ СВОЇМ БЛИЗЬКИМ ТА ЗНАЙОМИМИ, ЩОБ ДОПОМОГТИ ПРАВИЛЬНО ВИКОРИСТОВУВАТИ АНТИБІОТИКИ?

Наступні фрази можуть допомогти близькій людині зробити правильне рішення і уникнути ризиків для здоров'я та розповсюдження антимікробної стійкості:

- *«Якщо використовувати антибіотики неправильно — вони перестануть працювати»*
- *«Нераціональне використання антибіотиків призводить до поширення стійкості до них»*
- *«Неможна приймати антибіотик без призначення лікаря»*
- *«Антибіотик можна придбати лише за рецептом»*
- *«Довіряй своєму лікарю»*

НОТАТКИ

Матеріал розроблено в рамках проекту міжнародної технічної допомоги «Надання підтримки Центру громадського здоров'я МОЗ України для зміцнення та розбудови спроможності системи охорони здоров'я для здійснення кращого моніторингу, епідеміологічного нагляду, реагування на спалахи захворювання та їхньої профілактики» за підтримки Центрів контролю та профілактики захворювань США (CDC) Департаменту охорони здоров'я та соціального забезпечення США (DHHS).

Матеріал підготовлений — ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України»
Дизайн посібника — ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України»
Замовник — ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України»
ПОСІБНИК РОЗПОВСЮДЖУЄТЬСЯ БЕЗКОШТОВНО
© ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України»
У разі використання інформаційних матеріалів посилання на ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України» обов'язкове.

РОЛЬ І ЗАВДАННЯ ДУХОВЕНСТВА

У сучасному світі здоров'я прихожан стає все дедалі важливішою темою для духовенства. Православна Церква України підтримує зважене та відповідальне використання ліків, особливо антибіотиків, та забезпечення ефективного лікування.

Антибіотики — це потужні засоби боротьби з інфекціями, але їхнє безконтрольне використання може призвести до серйозних наслідків. Зокрема, неконтрольоване вживання антибіотиків може спричинити розвиток стійких до ліків штамів бактерій, що ускладнює лікування інфекцій у майбутньому. Саме тому важливо, щоб антибіотики призначалися лише за рецептом лікаря.

Ми підтримуємо важливу справу медичної просвіти населення, зокрема й вірян, щодо правильного використання ліків. Духовенство може сприяти в цьому процесі. Під час зустрічей зі своїми парафіянами священники можуть доносити до вірян інформацію про важливість дотримання наданих кваліфікованими медичними працівниками рекомендацій і небезпеку самолікування.

Роль духовенства полягає також у підтримці моральних та етичних принципів у медицині. Священнослужителі мають допомагати вірянам усвідомити, що здоров'я є великим даром Божим і про нього слід дбати. Це включає регулярні візити до лікаря, дотримання призначених лікувальних схем та уникнення самолікування.

Православна Церква України також підкреслює важливість співпраці між медичними працівниками та духовенством. Спільні заходи, спрямовані на підвищення обізнаності про правильне використання антибіотиків можуть бути дуже ефективними. Священники можуть запрошувати лікарів на зустрічі з парафіянами, під час яких фахівці розповідатимуть про ризики неправильного використання ліків.

Адже піклування про здоров'я прихожан є спільним завданням як духовенства, так і медичних працівників.

Така співпраця дозволить підвищити базову медичну обізнаність українців, а отже покращити здоров'я населення нашої держави, сприяти дотриманню морально-етичних принципів у медицині.

Управління медичного капеланства ПЦУ

Вісканувавши QR-код, Ви знайдете
більше інформації з інфекційного контролю:

www.phc.org.ua